

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ובירורי יוחסין

בהרכב הדיינים: הרב יהושע הלוי לוין, אב"ד; הרב דוד יהושע קניג; הרב שמשון גרוסמן.

מיסד ומנהל מוסד שנפטר והשאיר בן קטן וכשהגדיל תובע שררת אביו

תיק מס': A2075

ותיקים נוספים

(ערך התביעה: כמליון שקל במצטבר. לתשומת לב: נימוקים אלו עתידים להתפרסם בספר "פסקי דין – ירושלים" כרך טז, לאחר השלמת עריכת הגהות תיקונים ותוספות)

נושא הדיון

אדם תורני הקדיש עשרות שנים מחייו ליסד ולנהל מוסד חינוכי משולב לקהל מסויים, ובו גן ות"ת ומכינה וישיבה קטנה, וחי מזה כנהוג, וגם היה מדריך חינוכי וקבע את הקו הרוחני במוסדו שיעורים כסדרן לצוות החינוכי בחינוך ובמוסד. כשנפטר השאיר ילדים קטנים והמקום התנהל ע"י זקני הצוות שלימדו במקום, ונעשה לת"ת רגיל וישיבה רגילה ואיבדו את האיחוד והיחודיות. בחלוף כמה שנים הגיע אחד הבנים למדרגה רוחנית שיכול להשפיע על אחרים, וגם התנסה באיסוף כסף בחו"ל. אמרו לו למה יחפש לרעות בשדות של אחרים, הרי המוסדות של האבא קיימים ושיתבע את הניהול והירושה מדין ירושת שררה. אולם הצוות מתנגדים להכתיר מעליהם מורה ומכוון דרך, ולאחד בחזרה את המוסדות שכל אחד מהם בראשות אחרת, וגם נהנים לפרנסתם מכספי ההקדשות וחסים על הפסדס אם הבן יתמנה למנהל כללי. לטענתם פקעה השררה ואין מה לרשת.

בביה"ד הצטברו עוד תביעות לרשת שררה, ונצרף לכאן עוד דוגמאות שבאו לדין.

מקרה ב': בן של גבאי ביכנ"ס באחד הסימטאות במא"ש שאביו היה מכבס את המגבות ואוסף את הקופת צדקה, ולא נותנים לו להמשיך אחריהם. לטענתו במקום הקטן הזה זו המלכות וזו השררה לפי הבנת הבן, והגבאי הותיק טוען שיכול לעשות גם את זה בסיוע של מתפלל אחר ואין דין ירושה בתפקיד.

מקרה ג' היה ר"מ בישיבה בשיעור ב' בישיבה גדולה שנפטר, ויש לו בן אברך שיכול לומר שיעורים, והוא תובע את השררה שהיתה לאביו להיות מגיד שיעור במקומו. והנתבעים הנהלת הישיבה טוענים שיש בצוות וותיקים שיכולים להיות רמ"ם לפני ר"מ חדש וצער, וממילא אין מקום האב המנוח עומד לירושה.

השאלות לדיון

א, מה נחשב שררה.

ב, האם יש היום דין ירושה ברבנות.

תשובה

א, יש להגדיר מהו המושג "שררה". אמירת שיעורים לפני בני י"ח שנה אחרי שנה, ואף אחד מהתלמידים לא היה כפוף לו מעולם, וכל תלמיד שלו עבר אחרי שנה לשמוע מר"מ אחר, זה נראה תפקיד ולא שררה. בנוסף לכך שמקבל משכורת ונראה כעבודה תחת הנהלה, ועבודה תחת מעביד היא דבר שסותר את המושג שררה, שהוא השר העליון באותו דבר. ע"כ יש להבדיל בין ממונה שנוטל שכרו לבד ובין שכיר שגבאי נותן לו שכר קבוע. דשכיר ושררה הם מושגים סותרים. ובמקור הדין שכתוב בתורה ירושת שררה הם מלך וכהן גדול, אינם בשכר. ואף שיש להם פרנסה מקופת הציבור, אבל אין עליו מי שממונה לתת לו משכורת. כעין דומה לדין זה: בהלכות דיינים כתוב שקופת הקהל צריכים לתת לדיין, אף שאסור לקבל שכר, ומה אני בחינם וכו', אבל מה שמקבלים מהקופה ולא מהנידונים ולא לפי שעות הדיונים, זה הטבות כדי לחיות שיהיו פנויים מלעבוד עבודה אחרת למען הציבור, זה מגיע להם אף שהם בעלי שררה ולא שכירים.

מלך וכהן גדול יש להם תפקיד של כבוד עצמי, שהולכים עם הכבוד שלהם לכל מקום. אמנם עצם זה שהתמנה ע"י אחרים ולא צמח מעליהם מעצמו, אינו סותר שיחשב שררה. דהרי רבנות היא מינוי שהציבור ממנה, ולרוב הפוסקים יש דין ירושת שררה ברבנות. כלומר שמינוהו מראש להיות שר עליהם. לכן אם מינוי של גבאי בית מדרש, ומינוי של מנהל רוחני של מוסד, ומינוי של ר"מ בישיבה, מקנה להם תפקיד שמהותו עליון והוא השורר במקום. שליטה גמורה על דבר קבוע ללא הגבלות שבו אין לאחרים דעה אלא הוא הקובע לאחרים באותו דבר ובזה אין מעליו.

ב, אגב יצויין לגבי שאלת ירושה ברבנות, שהיום מינוי לרבנות, עיר או שכונה, מתבצע ע"י בחירות וע"י גוף בוחר. והמינוי מלכתחילה מוגבל לחוק, ולא חל מעבר למה שמינוהו אליו, דהיינו לזמן מוגבל עד לפנסיה, או לקדנציה של מס' שנים וכדומה. ממילא אין נידון של זכות ירושה לבן, או לממשיך מטעמו אף בחייו, דלא כהרשב"א שיבואר להלן שיש זכות לרב זקן להעמיד לצידו את בנו כבר בחייו שיעזור לו. ועדיין יש רבנים ישישים שנבחרו לפני ההגבלות הנ"ל ומצד הדין מגיע לבניהם לרשת, כפי שיתבאר. (ואין יכולת לבצע את זה אף שלפי דין התורה אין החוק יכול לבטל את זכויותיהם שכבר חלו קודם. אבל לפי החוק חייבים לבחור בבחירות. מ"מ יש מקום לפי ההלכה לצוות שאף אחד לא יעמיד את עצמו לבחירה מלבד הבנים. למעשה בשנים האחרונות נפטרו כמה רבנים גדולים, ובהלויות שלהם העמידו גדולי ישראל להכריז שבן מסויים ירש את מקומם ברבנות העיר. אך לא התקיימו הדיבורים, כי התפקיד הזה שייך לרשויות המדינה שפועלים ע"פ גוף בוחר וכו'. ובטלה למעשה דין ירושת הרבנות במשרות השייכות לרשויות השלטון).

ונראה דהממונים לרבנות כיום שמוגבלים לגיל 70, אפילו יפטרו מהעולם לפני הגיל הזה ויש להם בן ראוי, אין זה רק ענין של מגבלת החוק שלא ממנים את הבן, ולפי ההלכה נמי אין חל דין זה של ירושת שררה לרבנות. דהנה המקור היחיד בשו"ע חושן משפט שנוגע

לירושת שררה, הוא ברמ"א בסוף סימן רע"ו טוה"נ אינו ממון ומי שהשאיר טובת הנאה בעלמא אין היורשים יורשין אותו. למי יש טוה"נ – לגבאי שתחת ידו צדקות של אחרים שהקדישו, או מי שמסר את חלוקות המעשרות או הצדקות שלו לאחר, שהממונה אין לו זיקת בעלות למה שתחת ידו. המינוי הזה אינו בר ירושה, וכשנפטר הממונה, כל הקודם קודם זכה לחלק ולבצע את נתינת המעשרות. הקצוה"ח שם מביא מחלוקת ש"ך ושל"ה, דלפי הש"ך (וכן מביא דברי רמ"א בסימן ל"ז בדיני עדות של גזבר) יש חילוק בין אחד שמחלק מתוך מה שהפריש משלו, זה כן דבר שיש לו זכות להוריש. כלומר שבעצם ההפרשה וההקדשה לא הסתלקו כל זכויותיו שהיו לו בממון כשהיה שלו לגמרי. (כעין "שיוור" שמוכר יכול לשייר לעצמו גם דבר שאין בו ממש, אף שא"א למוכרו). לבין מי שקיבל מאחרים את המינוי לחלק אחרי שהם הקדישו והסתלקו מבעלותם (דע"ז לא שייך לומר שנשאר לו איזה שיוור ממשות מהבעלות שהיתה קודם). אבל לפי השל"ה שכך נוטה הקצוה לפסוק למעשה, אף מתוך מה שהפריש משל עצמו לצדקה או להקדש אין למקדיש שום בעלות להוריש, כי נשארה לו רק טובת הנאה. דהיינו זכויות ההחלטה וביצוע הנתינה בלי בעלות בעצם הדבר שמתעסק אינם כלום. ואכ"מ להאריך בדין זה. ולכאוי לפי זה כל שררה היא דבר שאין בה ממשות אלא רק טוה"נ להחליט מה לעשות ולנהל שישמעו בקולו וכדומה, ואין כאן ממשות של ממון לרשת. יצויר שהיה אדם שיסד מוסד ושהמציא שיטה ואסף כספים בכל העולם לפתח ולהחזיק את המקום. אבל שום פרוטה לא היתה משלו שישאר לו זיקת ממשות להוריש לפי הש"ך. רק שררה של ניהול מוסד או עיר נשארה לו ואת זה יורשים בניו אחריו. ויש לבאר מדוע זה שונה, ומדוע שיהיה בזה דין ירושה. ומכ"ש רב קהילה שאומר שיעורים ופוסק הלכות, אין לו שום בעלות על שום דבר. את מה יורשים בניו?

ומצאנו עוד מקור הדומה לדין של ירושת שררה, ביורה דעה בהלכות מלמדים בסימן רמה בסעיף כב ברמ"א לגבי ת"ח שבא לעיר מותר למישהו להכנס לעיר תחתיו. ושם יש נידון אם הזכויות של הראשון הם במשכורת שלו או בשררה עצמה. ומדובר בעודו בחיים ולא לגבי ירושה. ובש"ך משמע שאין לו זכות לעכב אלא רק על המשכורת. וא"ת שמחשיבים שררה לדבר שיש בו זכות ממשית ממונית שגם יש בו ירושה, א"כ איך יתכן שיכולים לקחת ממנו מחיים את השיעורים והפסיקה בלי המשכורת? ואולי זה רק בתורה ולא בשררה, כי בתורה אומרים כמ"ש באבות שכתר תורה מונח בקרן זוית לכל הרוצה לבוא וליטול ואינו ככתרי כהונה ומלכות שעוברים מאב לבן עד עולם. וכ"כ הרמ"א מפאנו בעשרה מאמרות. (ולמעשה כתוב בפוסקים שגם בתורה יש דין ירושת שררה). אבל כתוב את זה על כל דיני חזקת הרבנות, שהם ודאי שררה, כגון זכות סידור קידושין שאינו אמירת שיעור התורה. ומוכח שאין מחיים דין שררה שא"א לערער אותה. א"כ אם אינו זכות ממשית למה שזה יהיה זכות להעביר לבן בירושה. (ויש עוד ענין של חזקת מצוות באו"ח סי' מג לגבי ש"ץ וכן לגבי בית שהחזיקו להניח בו עירוב. והוא ענין אחר, של חזקה ולא של ירושה ואכמ"ל בו).

וכן יש להבין לאידך גיסא, אם זה ירושה באמת ככל דבר של ממון, השאלה הראשונה ממה שנפסק ברמב"ם במלך ובכהן גדול, וכן הדין בכל שררה, שרק הבן הגדול מכולם יורש אותה ולא שאר הבנים. דכתוב ברמב"ם גם לגבי כהן גדול בפ"ד מכלי המקדש הלכה כ'ע"פ הפסוק והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם, וגם לגבי מלך בפרק א' מהלכות מלכים הלכה

ז' ע"פ הפסוק הוא ובניו בקרב ישראל. ולא המלכות בלבד אלא כל השררות וכל המינויין שבישראל ירושה לבנו ולבן בנו והוא שיהיה ראוי. וקודם לבן הגדול ואח"כ לאחר, ויש גמ' בהוריות דף יא ב ואין מושחים מלך בן מלך ואם תאמר מפני מה משחו את שלמה וכו' ואת יהואחז מפני יהויקים שהיה גדול ממנו ב' שנים וכו' אמר מר אין מושחין מלך בן מלך מנלן אמר רב אחא בר יעקב דכתיב למען יאריך ימים על ממלכתו וגו' ירושה היא לכם. כלומר שהורישו את המלכות מהאב לבן הקטן מפני שהיה יותר יר"ש. ורק כששניהם שווים בירא"ש יש את הדין שהגדול קודם. והאחרונים לומדים מזה שכתוב גדול ממנו ב' שנים, שהיו צריכים להקדימו לקטן אם היה ירא"ש זה לא בגלל שהיה בכור, אלא מי שגדול יותר קודם לירושת שררה. וכשהבן נפטר או לא ראוי ליורשו יש גם ירושה לנכד.

והשאלה היא הרי בכל זכות ממון שבעולם זה מתחלק בין כולם. ובשלמא אם היה כתוב רק בכור. אין מציאות שאפשר לתת לאחיו שאינו בכור. אבל רואים שיש מציאות שכל אחד מהאחים יהיה יורש מלכות. ואפשר לדחוק התינח מלך שיש בו פסוק שום תשים עליך מלך, ולא שנים, והתפקיד הוא להיות האחד מעל כולם ואם יש עוד אחד זה כבר לא מלך. אבל נשיאים שגם הם ירושה לשבט יהודה מהפסוק לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו, מצאנו שכן אפשר להיות שנים, ברבי אליעזר בן עזריה ורבן גמליאל. וכן אחרי ר"ג התחלקה הנשיאות וכמ"ש שבת של מי. א"כ למה אם היו כמה בנים לנשיא רק הגדול או היותר ירא"ש יורש, ולא מי שכמותו באותה דרגה. אם זה דבר השווה ממון איך לא יורשים את זה כולם, הרי כל פרוטה צריכה להתחלק. ואף בדבר שאין בו כדי חלוקה יש גא"א ויש חלוקה לזמנים ויש השכרה ויש תפוסת הבית, אבל לא מצאנו דבר שעומד לירושה ורק אחד מכל היורשים יזכה בו ולא יביא תמורה לאחים.

ושאלה נוספת שיש להבין איך בת יורשת, דמבואר בפוסקים שבשררה יש ירושה גם לחתן. ויש אומרים שהגדר הוא שהבת ירשה את השררה ומכוחה בעלה מכהן בזה. וזה חידוש שבעל יקבל שררת אשתו, ויש ע"ז ירושלמי שאומר שהפסוק לא יסור שבט מיהודה זה מלכות ונשיאים שהיו בארץ ישראל, ומחוקק מבין רגליו אלו נשיאים שבבל מבני בניו של הלל הזקן שהיה צאצא מצד אמו לשבט יהודה. וכל בני בניו הם צאצאים מצד אם סבם בלבד, וגם להם יש דין ירושת נשיאות יהודה. אבל מקור לחתן שאינו צאצא ולא נכד לא מצאנו. אבל פשוט לפוסקים שחתן יורש למעשה, אף שלא כתבו ע"ז מקור. וצ"ב מהיכן זה פשוט למעשה. הרי בת כשיורשת ירושה ממונית רגילה מי שמקבל ממנה הוא בנה. ובחייה אין בכלל ירושת בעל ולא בן. רק אכילת פירות לבעל. ומצאנו פעמים רבות שגם במקום שהיו בנים, אם החתן היה יותר ראוי ומתאים ירש גיסם החתן את שררת חותנו, והרי בכל ענייני הירושה אין ירושה לבת במקום בן כלל.

ומובא באחרונים שזו לא ירושה גמורה, אלא תקנה, ולא הגדירו וביארו מה בדיוק.

יש דבר נוסף שלא נמצא בשום ירושת ממון ונפסק בירושת שררה בלבד, והוא כהונה מחיים, אם הממונה בעל השררה הזקין ומרגיש שצריך עוזר ומסייע יש לו זכות להכניס בנו מחייו על הציבור. מובא במגן אברהם באו"ח בהלכות שליח ציבור, ומביאים מדוד המלך שהזקין. בשום זכות ממון אין זכות לאף יורש בממונו של המוריש, אפילו רגע קודם מיתתו וצריך להבין מדוע ומנין, ואיך זה מתחבר כל הפרטים הללו לירושת שררה. ומוכרחים לומר ששררה זו לא ירושה רגילה.

ומצאנו יותר מכך, שנחלקו הפוסקים אם בן המלך היה קטן ומינו אחר תחתיו, והגדיל הקטן, אם חוזרת אליו ירושת שררת אביו בחזרה. ולגבי מלך מביאים גמ' מפורשת שהמלכות חוזרת לבן שהגדיל, אבל לגבי כל השררות המג"א שם אומר שכיון דאדחי אידחי. ויש תשובה בגינת ורדים שמינו את האלשיך לרב של צפת במקום הרב שלפניו ובא מהר"ש אלקבץ וכתב לאלשיך שא"א להזיז את הבן שהוא קטן עד שיגדיל, ושמע בקולו האלשיך. ודנים הפוסקים האם שמע לפניו משורת הדין או מעיקר הדין. והנידון הוא אם אומרים כיון דאדחי אידחי. והרי בירושה רגילה אם חלקו בלי לתת לבן קטן, ודאי שהבן בר זכויות ממוניות אפילו אם עבר זמן רב, ואפילו אם לא היה מסוגל לרשת קודם. ואפילו עובר יורש. ורואים להדיא מהנידון הזה שירושת שררה היא לא ירושה רגילה, ולא מדיני ירושה אתינן עליה, שהרי יש בה מושג של אדחי. ולמעשה נוקטים הרבה פוסקים שאם היתה שררה ונפטר הרב או בעל השררה והשאיר בן קטן ומינו ממלא מקום והגדיל הבן והוא ראוי וירא"ש ורוצה להמשיך שררת אביו, שלא נשאר לבן מה לרשת כיון שכבר התמלא המקום של הרבנות בלעדיו ואדחי. שוב אינו יורש כלום. וזה צריך ביאור. (עי' בכ"ז ב האשל אברהם [מבוטשאש] על הדף באו"ח שם (נג) סק"ה. שואל ומשיב תליתאי ח"ד קיז. משמרת שלום על יור"ד שם (רמה) סק"ה. שו"ת אור שמח ח"ב סימן נו).

ויש חקרי לב שירושת שררה אינה זכות היורשים אלא חיוב על הציבור שמצוה עליהם להקדים את הבן, ואם הציבור לא מעוניינים כגון ששייכים לחוג או עדה אחרים, או שאינו מרוצה לציבור מאיזו סיבה, או שעלול ליצור ולעורר מחלוקת, אין זכות תביעה לבן. רואים שזו לא זכות ירושה ממשית. ירושה היא זכות ששייכת לבן מעצם זה שזה היה בבעלות האב. וכאן זה רק מצוה של קדימה בבחירות להכתיר, השררה שייכת לציבור, וכל עוד הציבור לא עושה כן אין לבן שום זכות עצמית שקיבל מהאב. וזה צריך ביאור. ויש מנחת שי שפוסק יותר מזה, שמתי שיש במשפחה שנים ראויים ואחד קודם לירושה והציבור רוצה את הרחוק יותר מהלכות ירושה, קודם זה שהציבור מעדיפים. והוא מניח דבריו על יסוד החקרי לב הנ"ל ומכריע שחתן המרוצה לציבור קודם לבן הראוי מצד עצמו.

ונראה מכל הנ"ל שירושת שררה אינה זכות הבנים באחרי מאה ועשרים. אלא זו זכות בעל השררה בחיים. שיש לו צורת מינוי ושררה כזאת בחייו שהיא "בלתי פוסקת". וזהו החילוק. שכל זכות ממון בירושה רגילה זו הזכות של היורש שהתורה הקנתה לו את כל ממון המוריש, או חלק בכל ממון המוריש. אבל בגילוי שגילתה התורה בכהן גדול ומלך זה היה הגדרת מהות המלוכה והכהונה שאצל אהרן הכהן הוא קיבל "כהונת עולם" שלא תיבטל ולא תפסוק אחריו, וכן דוד המלך מבואר בנבואת שמואל ובנבואות שאמר הקב"ה לדוד, שההבטחה לדוד עצמו היתה שהמלכות שלו, בשונה ממלכות שאול, תהיה בלתי פוסקת אחריו מבניו אם ילכו בדרך ה'. זו לא הבטחה לשלמה או לרחבעם שיקבלו. אלא מהות וצורת מלכות דוד עצמו היתה "הוא ובניו". ומזה לומד הרמב"ם ולומדים הפוסקים את חיוב ההמשכיות והירושה. והגדר הוא איך לבצע את אי ההפסקה, ואת ההמשכיות. והכללים שכל הקודם לנחלה וכו' זה גדרים בקיום השלמות של השררה לאב המוריש, ולא דינים ביורשים.

אבל הבנים באמת לא קיבלו שום ירושה עם ממשות. וכלפי היורשים אין מה לתת להם. זה באמת דבר שאין בו ממש ולא יותר מטובת הנאה. ולכן שאר האחים לא מקבלים, דאינו

דומה לשווה פרוטה שמגיע לכולם. אלא ברגע שאחד מילא את הכסא ויש המשכיות למלך הנפטר, כבר התמלאה ההבטחה והמינוי של המלך הקודם. ולכל האחרים אין שום זכות תביעה לחלוק בזה. וגם אם ההמשכיות מתקיימת ע"י חתן או בת, ממילא התקיימה ההמשכיות כלפי בעל השררה המוריש. והבן אין לו שום זכות תביעה. וזהו גדר הענין של "חיוב קדימה" על הציבור בלבד. והבן.

ממילא כשהוא חי ומזקין וקשה לו לכהן לבד ורוצה לביא בנו שיעזור לו, מובן שיש לו בעלות על השררה להכניס בנו, כי זה מהות ושלמות מינויו ושררתו בעצמו, ולא רק זכות לבן אחרי מאה ועשרים. ולכן אם יש בן שלא מרוצה לציבור, אחרי מאה ועשרים של האב אין זכות לבן לתבוע כלום, כי מה שהיה לאב מחיים כבר הסתיים והוא לא הוריש לו באמת כלום. ולכן גם יש את המושג כיון דאדחי אידחי שהוא חל כמובן אחרי מאה ועשרים של בעל השררה, כשכבר א"א לטעון שזה מפחית משררתו המושלמת שיהיו אחריו בניו. (וביתר ביאור: בחייו היתה לו שררה מושלמת גם "בכח" כלפי המשכו, אבל כשקרה אדחי אחרי מאה ועשרים שלו, זה לא מוריד מהשררה של האב כי יש בעיה צדדית ליישם את ירושת השררה. והוי כמו מי שאין לו בן כלל, או אין בן ראוי, שמצד מינויו יש לו שררה שיכול להורשה, אבל בפועל אין יורש).

ולפי"ז מובן גם תשובת הרשב"א (חלק ג סימן רצ"ד הו"ד בבית יוסף יו"ד רנט וברמ"א רנח ס"ה. ועי' תשב"ץ ח"ג קנב. ובשו"ת מהר"י עניזיל סי' סח) שהיו קבוצת גבאים לחלק לעניים פירות של קרן, ונפטר אחד הגבאים ובנו רצה למלא את מקומו. ופוסק הרשב"א שצדקה יכולה להתחלק בגבאים הנותרים ולא נשאר לו מקום לרשת כי הצדקה אינה חסרה גבאי כשנפטר האב. אמנם היה טובת הנאה לנפטר, אבל טובת הנאה אינה ממון. זה המושג כיון דאדחי אידחי.

ולפי"ז יחושב כל אחת מהדוגמאות לעיל שבאו לדין לרשת שררת אבותיהם, האם נשאר מה לרשת אחרי פטירת האב או שזה כבר מקום מלא שאי"צ ממלא מקום. וישאר דינו כמו כיון דאדחי אידחי. גבאות הבי"כ לגבי המגבות והקופות. ומי שהיה ר"מ ובנו תובע למלא מקומו, בפשטות לר"מ אין שררה, אבל המנהג שמנסים לפשר שאם יחסר ר"מ חדש או משיב וכדו' יתנו קדימה לבן הנפטר.

ולומדים את זה מ"תקנת הלל הזקן" שמביא המג"א בשם הרמ"ע מפאנו. שאפילו שבתורה אין ירושת שררה מ"מ נוהגים לתת ירושה גם למי שהחזיק בשררה של תורה. ואין זה "קדימה". אלא פחות מקדימה ופחות משררה, אלא מנהג להיות ממשיך. ולפי"ז גם ראש ישיבה ממש שאינו תחת מנהל אינו בעל שררה לגבי דיני ירושת שררה, אלא רק מאותו מנהג של כתר תורה.

והיה גם דיון בין בנים של מייסד מדרשה לבעלי תשובה, אי אפשר לומר שזו שררה שרק בן אחד ירש, כי על מי היה המיסד בעל שררה? על בעלי תשובה שכבר עברו הלאה ואינם פה, לא. על חילונים שעתידיים לבוא ועדיין לא באו בשערי המדרשה, גם לא. על אלו שנמצאים פה כעת, בקושי הגיעו לאחרונה ומחר יצאו. אין פה ממשות של שררה, רק אולי כתר תורה שיש מנהג לתת לבנים. ואם זו לא שררה הרי יכולים שניהם לירש מצד המנהג. ורק במלך מצאנו לשלא מחלקים, אבל נשיאות מחלקים בין כמה יורשים, וכן קופות של צדקה ראויים לכמה גבאים ואפשר למנות את כל היורשים יחד.

ולגבי אותו מקרה שמקים המוסדות נפטר ובנו גדל אחרי כמה שנים, מצד אחד יש דיינים שטענו כיון דאדחי אידחי. ומצד שני לענ"ד נשארו כאן דברים שלא התמנה עליהם ממשיך ולא מולא תפקיד האב בהם. וכשלא היה ממלא מקום אין בכל הפוסקים מי שפוסק את הסברא דכיון דאדחי למנוע ירושת הבן שהגדיל, אלא רק כשכבר היה מתנהל כדבעי בלי הירושה. והתם באותו מקרה ספציפי ניכר עדיין שבכמה פרטים לא מתנהל כדבעי. ולכן סבורני שיש דין ירושת שררה לאותו בן, אם הוא רק בגדר ראוי בירא"ש והוא גם לא בכלל אינו מרוצה לאותו ציבור.

ויעוי' מש"כ ע"ז בספרי ירושה וחזקה בשררה. ויעוי' מה שנכתב ונפסק בספרים "פסקי דין" מבי"ד ירושלים, חלק ח' עמ' רס-רסב. חלק י עמ' קמח. (ובחי"א עמ' מז, וחי"ב עמ' קפא, וחי"ג לט-מ, וחי"ד רנו, הדברים חוזרים ע"ע בתיקים דומים). וכן עי' חט"ו עמ' תפ. לגבי דין ירושה במוסדות שיש להם מבנים ציבורים שקבלו בהקצאות ובתקציבים, ולגבי הקדשות או מוסדות שמתנהלים ע"י עמותות והנהלות, והתביעה של הירושה היא על הנשיאות הרוחנית שמעל ההנהלה או העמותה.

מסקנות

- א. תפקידים של שמשות בבית כנסת אינם שררה ואין בהם ירושה.
- ב. משרה של הגדת שיעורים בישיבה אינה שררה ואין בה ירושה.
- ג. בשררה שיש בה ירושה, אם נפטר המוריש והשאיר בן קטן, והתמנה ממלא מקום, פקע דין ירושה ואפילו הגדיל הבן אין חוזרת השררה לבן.
- ד. אם לא התמנה ממלא מקום והגדיל הבן יש לבן זכות תביעה לרשת שררת אביו, שעדיין פנויה לירושה. ויש מצוה על הציבור להקדים את היורש לפני כל מועמד מחליף, אבל א"א לכוף על הציבור אם היורש אינו מרוצה להם.